

TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLILIGI KOEFFITSIENTLAR USULI BO'YICHA TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH

E'zoza Sodiqova

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri

ANNOTATSIYA

Maqolada hozirgi vaqtda eng rivojlangan bank tizimlari uchun bankning likvidligi uning kreditorlar oldidagi majburiyatlarini o'z vaqtida, to'liq va minimal xarajat bilan qondirish va qarz oluvchilarning naqd pulga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga tayyor bo'lish qobiliyati ekanligi xususida so'z yuritiladi. Shuningdek, tijorat banklarining likvidligini tahlil qilishning asosiy bosqichlarini o'rganish likvidlik va bank faoliyatining boshqa ko'rsatkichlari o'rtasidagi munosabatlar tizimini ko'rishga yordam berishi tadqiq qilinadi.

Kalit so'zlar: likvidlik, bank, mijoz, kredit, xarajat, narx, raqobat, davlat.

АННОТАЦИЯ

В статье упоминается, что ликвидность банка для наиболее развитых банковских систем – это его способность своевременно, в полном объеме и с минимальными затратами выполнять свои обязательства перед кредиторами, а также быть готовым удовлетворить потребности заемщиков в денежных средствах. Также исследовано, что изучение основных этапов анализа ликвидности коммерческих банков помогает увидеть систему связей между ликвидностью и другими показателями банковской деятельности.

Ключевые слова: ликвидность, банк, клиент, кредит, стоимость, цена, конкуренция, государство.

ABSTRACT

The article mentions that the bank's liquidity for the most developed banking systems is its ability to meet its obligations to creditors on time, in full and at minimal cost, and to be ready to meet the cash needs of borrowers. It is also researched that the study of the main stages of the analysis of liquidity of commercial banks helps to see the system of relations between liquidity and other indicators of bank activity.

Keywords: liquidity, bank, client, credit, cost, price, competition, state.

KIRISH

Bankda moliyaviy tahlilni o'tkazish katta ahamiyatga ega, chunki uning natijalariga ko'ra rahbariyat bankning mavjud siyosatini baholaydi va kelajakdagi siyosatini ishlab chiqadi, ayrim turdagi operatsiyalarning samaradorligini belgilaydi va yangi turlarini ishlab chiqishni rejalashtiradi.

Shunday qilib, moliyaviy tahlil natijalari asosida bank rahbariyati bankning moliyaviy holatini mustahkamlash chora-tadbirlarini ishlab chiqadi.

Likvidlik tahlili bank balansi likvidligining yomonlashuvini ko'rsatuvchi potentsial va real tendentsiyalarni aniqlash, salbiy tendentsiyalarning rivojlanishiga sabab bo'lgan omillarni tahlil qilish va vaziyatni to'g'irlash uchun tegishli choralarni ko'rish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Quyida bankda likvidlikni tahlil qilishning asosiy bosqichlari mavjud:

1-bosqich. Bankning moliyaviy holatini uning likvidligi nuqtai nazaridan baholash. Ushbu bosqich tayyorgarlik hisoblanadi. Ushbu bosqichda bankning likvidligi tahlil boshlangan paytda aniqlanadi, bu yerda moliyaviy tahlilchining oldiga keyingi tahlil uchun bazani, boshlang'ich nuqtasini aniqlash vazifasi qo'yiladi. Agar ushbu bosqich likvidlik va to'lov qobiliyati sohasidagi jiddiy muammolarni aniqlamasa, vaziyatning rivojlanish tendentsiyalari va istiqbollarini aniqlash uchun keyingi tahlillarni o'tkazish mantiqan to'g'ri keladi.

2-bosqich. Likvidlikka ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilish. Bankning likvidligi va to'lov qobiliyatiga, shuningdek, umuman uning faoliyatiga juda ko'p sonli ko'p yo'nalishli omillar ta'sir qiladi. Shu sababli, likvidlik sohasida yuzaga kelayotgan salbiy tendentsiyalarni aniqlashda bank moliyaviy tahlilchilari ushbu tendentsiyalarga sabab bo'lgan asosiy omillarni aniqlashlari kerak.

3-bosqich. Bank aktivlari va passivlarini tahlil qilish. Tijorat bankingning likvidligi uch komponent: bir tomondan bankning o'z kapitali va jalb qilingan mablag'lari va ikkinchi tomondan joylashtirilgan mablag'lar o'rtasidagi ob'ektiv zarur nisbatni operativ boshqarish orqali doimiy ravishda saqlashga asoslanadi. Ushbu maqsadni amalga oshirish bank aktivlari va passivlarini tahlil qilish, nazorat qilish va boshqarishni nazarda tutadi.

4-bosqich. Likvidlik koeffitsientlarini hisoblash va tahlil qilish. Tahlilning ushbu bosqichida olingan ma'lumotlar likvidlikni saqlash bo'yicha qisqa muddatli tavsiyalarni ishlab chiqishda ham, bank faoliyatining global strategiyasini ishlab chiqishda ham hisobga olinishi kerak.

5-bosqich. Likvidlikni keyingi boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish. Bank likvidligini tahlil qilishning yakuniy va eng muhim bosqichi yuqorida qayd etilgan barcha tahlil darajalarini umumlashtirish, bank faoliyatining ijobiy va salbiy

tomonlari, uning aktivlari va passivlarining tuzilishi va balansi, miqdoriy va sifat jihatidan tahliliy materiallarni tayyorlashdan iborat.

MULOHAZA VA TAKLIFLAR

Nisbiy tahlil bank faoliyatini miqdoriy tahlil qilishning bir turi bo'lib, uni likvidlik tahliliga amaliyotda qo'llash katta ahamiyatga ega. Koeffitsientlarni hisoblash usuli balansning turli moddalari, bo'limlari yoki guruhlarini o'rtasidagi miqdoriy bog'liqlikni aniqlashga imkon beradi; shunga ko'ra, guruhlash va taqqoslash usullari ham parallel ravishda qo'llanilishi kerak.

Tahlil davomida bankning o'z va jalb qilingan resurslari, uzoq muddatli va qisqa muddatli kredit qo'yilmalari, faol-passiv operatsiyalarni amalga oshirish shartlari, daromad turlari, xarajatlari va foydasini ajratib ko'rsatish orqali balans hisobvaraqlarining guruhlarini qo'llaniladi. Moddalarni likvidlik darajasi, bank operatsiyalarining iqtisodiy mohiyati, rentabellik darajasi (aktivlar bo'yicha) va xarajatlar (majburiyatlar bo'yicha) va boshqalar bo'yicha ham guruhlash mumkin. Koeffitsientlarni hisoblash usulidan foydalanib, aktivning (majburiyatning) umumiy hajmida yoki tegishli bo'limda ma'lum bir ob'ektning (yoki elementlar guruhining) ulushi aniqlanadi. Faol (passiv) balans hisoblari umumiy iqtisodiy kontragentlar yoki umumiy shartlar yoki operatsiyalar turlari bo'yicha guruhlangan majburiyatlar (aktivlar) bo'yicha o'xshash hisoblar bilan taqqoslanadi.

Bank likvidligini tahlil qilishning quyidagi asosiy maqsadlarini aniqlandi:

- Bank likvidligining salbiy tendentsiyalarini keltirib chiqaruvchi omillarni aniqlash va ularning ta'sirini minimallashtirish;

- Baholash koeffitsientlarining hisoblangan tizimini aniqlashtirish, hisob-kitoblarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kamchiliklarni aniqlash va bu muammolarni bartaraf etish;

- bank balansi likvidligi yomonlashuvining real yoki ehtimoliy salbiy tendentsiyalarini aniqlash va ularni o'zgartirish bo'yicha tegishli choralarni ko'rish;

Bank likvidligi holati bo'yicha tahliliy materiallarni shakllantirish;

- Bank boshqaruvi bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish va tahlil natijalarini hisobga olgan holda rivojlanish strategiyasini belgilash.

- Bank faoliyatini tahlil qilish uchun uni har tomonlama tavsiflovchi asosiy axborot manbai bank balansi hisoblanadi.

XULOSA

Buxgalteriya balansi ma'lumotlarini tahlil qilish orqali moliyaviy tahlilchi asosiy maqsadlarning bajarilishi, o'z operatsiyalarining rentabelligi va risklilik ko'rsatkichlari, faol va passiv operatsiyalar balansi, shuningdek, bank faoliyati uchun qonun bilan belgilangan standartlarning bajarilishi to'g'risida xulosa chiqarishi

mumkin. Likvidlik ko'rsatkichlarini tahlil qilish ham bank balansini tahlil qilish natijasida olingan ma'lumotlarga asoslanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Д. Мисюлин, А. Смирнов, А. Крутов. «Дистанционный анализ финансового состояния коммерческого банка. Новые подходы», «Финансист» , № 5/6, 1997, стр. 24–28.
2. А. Крутов, Д. Мисюлин, А. Смирнов. «Опыт анализа финансового состояния банков», «Бизнес и банки» , № 31, 1997, стр. 1–2.
3. Смирнов А.В., Баков И.В., Кирютенко К.В. «Методика установления лимитов на межбанковские операции», «Банковское дело» № 4, 2000 , стр. 3
4. Е.Б. Ширинская. «Операции коммерческих банков и зарубежный опыт». Москва, «Финансы и статистика», 1993.
5. И.А. Аргунов. «Прибыльность и ликвидность: анализ финансового состояния банка» , «Банковский журнал», № 3, 1995, стр. 2–12.
6. Г.С. Панова. «Анализ финансового состояния коммерческого банка». Москва. Финансы и статистика, 1996, стр. 173.